

УДОСКОНАЛЕННЯ ФРОНТАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ З ОПТИКИ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

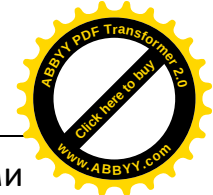
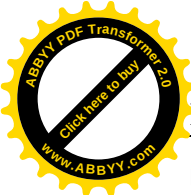
У статті розкрито питання про організацію та вдосконалення навчального фізичного експерименту з оптики, зокрема фронтальних лабораторних робіт в умовах профільного навчання, оскільки лабораторна робота є однією із форм проведення навчальних занять з фізики, яка традиційно спрямована на формування експериментальних умінь і навичок учнів, їх ознайомлення з методологією фізичної науки.

Ключові слова: лабораторні роботи, профільне навчання, оптика, фізика, експеримент, фронтальні лабораторні роботи, дослід, спостереження.

Постановка проблеми. Сучасний навчально-виховний процес з фізики, особливо нинішній етап його розвитку і вдосконалення, вимагає активної позиції учнів у пізнанні основ шкільного курсу фізики, зокрема оптики. Відповідно, демонстраційний експеримент, відіграючи важливе значення у процесі навчання і стимулюючи розумову діяльність учнів, не задовольняє всі вимоги активізації пізнавально-пошукової роботи, яка має реалізуватися через конкретну практичну діяльність, тому що кожний з учнів прагне до особистої діяльності, особистого сприйняття, які приходять через особисті спостереження та виконання дослідів. Тому необхідно звернути увагу на те, що у практиці навчання оптики чільне місце посідає лабораторний експеримент, який учні виконують самостійно.

Необхідність запровадження лабораторного експерименту зумовлена насамперед тим, що демонстраційний експеримент за позитивного його впливу на пізнання учнями об'єкта вивчення не вичерпує всіх можливостей активного сприйняття явищ і процесів, що вивчаються на уроці [3, 109]. Демонстраційний експеримент не завжди забезпечує формування в учнів дійових знань, практичних умінь і навичок, оскільки учні лише спостерігають за тим, як учитель виконує дослід. Учні мають справу лише з результатами, одержаними внаслідок дій учителя, а самі дослідів при цьому не виконують.

Аналіз актуальних досліджень. Пошуки найефективнішого використання фізичного експерименту у навчальному процесі дали поштовх до розробки та організації лабораторних занять у школі та

швидкого розвитку матеріально-технічної бази ШФЕ в цілому. Працями Д. Д. Галаніна, О. І. Глазиріна, Є. М. Горячкіна, Г. Г. Де-Метца, П. О. Знаменського, А. П. Карлової, а згодом В. О. Бурова, Б. С. Зворикіна, Є. В. Коршака, Б. Ю. Миргородського, О. А. Покровського, Л. І. Резнікова, В. Г. Розумовського, М. М. Шахмаєва та інших фахівців була започаткована система фізичного обладнання, яка об'єднана у шкільний фізичний кабінет та його типове обладнання.

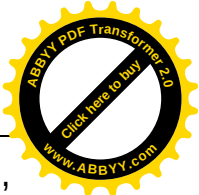
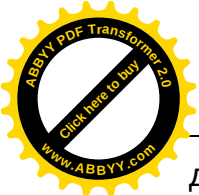
Проблему вдосконалення шкільного фізичного експерименту вивчали багато дослідників. Крім праць уже названих науковців у цій галузі, проблему успішно розвивали Л. І. Анциферов, Ю. І. Дік, О. Ф. Кабарді, М. Я. Молотков, Т. М. Шамало, а згодом сучасні вітчизняні методисти – С. П. Величко, В. П. Вовкотруб, В. М. Двораківський, Л. Р. Калапуша, В. Ю. Кліх, Д. Я. Костюкевич, В. Г. Нижник, В. І. Савченко, В. Ф. Савченко, В. І. Тищук, Г. М. Цілінко, В. Г. Чепуренко.

Мета статті – з'ясувати особливості організації і проведення фронтальних лабораторних робіт з оптики в умовах профільного навчання з фізики.

Виклад основного матеріалу. Завдання нашого дослідження полягає у: з'ясуванні того, як впливають на розумовий розвиток школярів дослідницькі лабораторні роботи, на відміну від звичайних лабораторних робіт; виявленні чинників, що впливають на вибір зазначеного виду лабораторних робіт; встановленні методичних рекомендацій щодо особливостей організації та розробки проведення дослідницьких фронтальних лабораторних робіт у 7 та 11 класах загальноосвітніх шкіл в умовах профільного навчання з фізики.

До чинників, що впливають на рівень дослідницької діяльності учнів у процесі фронтальних лабораторних робіт, з нашої точки зору, можна віднести: зміст навчального матеріалу; вікові особливості розумових можливостей учнів; рівень підготовки учнів до виконання такої роботи; ставлення учнів до предмета і виду діяльності; ступінь керівництва вчителем такою пізнавальною діяльністю учнів.

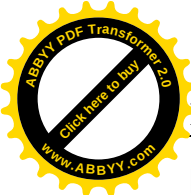
Залежно від змісту навчального матеріалу та методики навчання, якої дотримується вчитель, місце дослідницької лабораторної роботи може бути визначеним як напередодні, так і під час вивчення матеріалу, після його вивчення з метою поглиблення здобутих знань. Залежно від виду навчальної

діяльності учнів, фронтальні лабораторні роботи пропонуються як на уроці, так і на факультативних заняттях. Отже, плануючи вивчення певної теми, вчитель чітко визначає призначення дослідницьких фронтальних лабораторних робіт та їх місце у структурі теми.

Методу фронтальних лабораторних робіт властива наука особливостей: організація вчителем проведення лабораторних робіт; наявність обладнання; сприяння формуванню в учнів навичок вимірювання; ознайомлення з різними методами визначення фізичних величин та встановлення співвідношення між ними; сприяння розвитку фізичного мислення в учнів, особливо спеціалізованих шкіл, де фізика посідає одне з провідних місць; колективне обговорення результатів дослідів та формулювання висновків. У процесі проведення фронтальної лабораторної роботи учням важко виділити логічні компоненти навчального експерименту, і саме внаслідок цього з'являються складності під час усвідомлення мети та ідеї досліду, пояснення спостережуваних явищ, розуміння принципу дії установки й особливо під час оцінки результатів досліду та формулювання висновків. Тому для підвищення результативності, отже, з метою активізації пізнавально-пошукової діяльності у процесі виконання фронтальних лабораторних робіт з оптики доцільно звернути увагу на такі вимоги: 1) зосереджувати увагу учнів на окремих суттєвих і важливих питаннях лабораторної роботи; 2) допускати їх розв'язок у процесі проведення фронтального експерименту з оптики; 3) приводити до осмислення взаємозв'язку експерименту з теоретичним матеріалом; 4) створювати в учнів уявлення про загальний план проведення експерименту з оптики.

Під час створення системи завдань доцільно, спираючись на інструкцію до проведення лабораторної роботи, доповнити, деталізувати та активізувати її, іноді корисно внести завдання хрестоматійного характеру, що підвищували б зацікавленість та пізнавальний інтерес в учнів. Деталізація тексту зазначеної інструкції допускає можливість дробити складні питання на прості, супроводжуючи їх корисними вказівками, спрямованими на засвоєння основного змісту навчального матеріалу з оптики. Відповідно актуалізація досягається виділенням у лабораторній роботі головного, поданням його у вигляді запитання та задачі. Питання і вказівки повинні проектувати проведення учнями різних

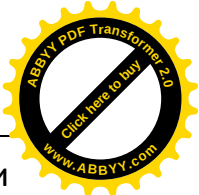
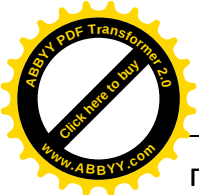
розумових операцій: аналіз і синтез, порівняння, аналогія, узагальнення, класифікація, доведення. Тільки тоді завдання будуть сприяти розвитку розумової діяльності в учнів під час вивчення оптики в умовах диференційованого навчання з фізики.

У психолого-педагогічній літературі звертається увага на те, що старший шкільний вік характеризується перевагою продуктивних компонентів мислення над репродуктивними, що позначається на цілісній динамічній системі психічних процесів. Значно зростає здатність учнів до самостійної пізнавальної діяльності: уміння самостійно ставити навчальні завдання, висувати гіпотези та планувати способи їх розв'язання. При цьому відбувається активне формування навчальних дій, необхідних для дослідницького пошуку: побудова моделей, необхідних для усвідомлення дослідницького завдання; перетворення моделей поза їх співвіднесенням з реальним об'єктом; виділення закономірностей досліджуваного явища та перенесення їх на реальний об'єкт [5, 178].

Вибір рівня дослідницької діяльності у процесі виконання фронтального експерименту значною мірою залежить від готовності учнів до виконання експерименту на запропонованому рівні, бо дослідницьке виконання експерименту – це найвищий рівень пізнавальної активності учнів, який вимагає самостійного проходження учнями всіх етапів процесу дослідження. Такими етапами є: спостереження та вивчення фактів, з'ясування незрозумілих явищ, про які йдеться в дослідженні; висунення гіпотез; складання плану; реалізація плану, який складається з виявлення зв'язків явища, що вивчається, з іншими; опис розв'язку проблеми та його обґрунтування; перевірка розв'язків; практичні висновки про отриману навчальну інформацію.

Звичайно, виконання навчального експерименту потребує крім належної підготовки учнів ще й відведення більшої кількості часу. Отже, планувати дослідницькі фронтальні лабораторні роботи необхідно з урахуванням специфіки кожного класу, навчального матеріалу, матеріально-технічного забезпечення кабінету фізики тощо.

Зрозуміло, що успіхів досягають ті вчителі, які вміють організовувати процес навчання, планомірно готувати учнів до виконання будь-яких видів пізнавальної діяльності. Під час проведення лабораторних робіт дослідницького характеру учні мають виявляти високий рівень

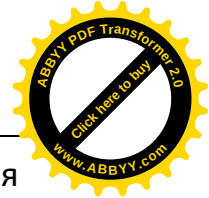
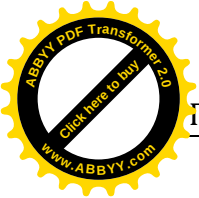

пізнавальної самостійності, а отже, вони повинні володіти відповідними знаннями і мати певну практичну підготовленість, що дасть їм змогу виконати дослідження і зробити необхідні висновки. Не менш важливими є вміння вчителя керувати пізнавальною діяльністю учнів під час виконання дослідницьких лабораторних робіт: учитель повинен добре обмірковувати всі етапи, наприклад, на уроках, які передують лабораторній роботі, підвести учнів до висновку про необхідність дослідження явища, що вивчається. Разом з тим не доцільно давати відповідь на питання, яке слугуватиме метою дослідження під час виконання роботи. Це забезпечує посилений інтерес учнів до роботи, спонукає учнів заздалегідь планувати експеримент, продумувати способи і засоби дослідження, уважніше здійснювати вимірювання і більш свідомо робити висновки. Якщо ж під час дослідження планується використання учнями невідомих нових ще вимірювальних приладів, то на попередніх уроках учитель має ознайомити їх з будовою і принципом дії цих приладів, пригадати правила обробки результатів та визначення похибок тощо.

Однією з причин, що знижують ефективність фронтальних лабораторних робіт, зокрема дослідницьких, є неодночасне виконання завдання різними групами учнів. Щоб усунути цей недолік, учитель зазвичай запроваджує диференційований підхід: своєчасно надає допомогу тим, хто не встигає; пропонує додаткові завдання тим, хто виконав роботу раніше, ніж інші.

В умовах профільного навчання фізики в сучасній загальноосвітній школі, зазвичай, до старших класів фізико-математичного профілю потрапляють учні, у яких уже сформувалася зацікавленість фізикою. Тому вчитель, плануючи проведення дослідницької лабораторної роботи, насамперед повинен цю зацікавленість використати. Цьому сприятиме: чітке визначення мети роботи; висвітлення теоретичної, практичної і навчальної значущості дослідження; обґрунтування важливості всіх етапів дослідження; переконання учнів у посильності досліджень та необхідності підходу до їх виконання.

Дидактичні завдання, які постають перед учителем, який організовує дослідницький експеримент у класах фізико-математичного профілю, мають специфічні особливості, урахування яких є досить важливим. Джерелом цих особливостей є та обставина, що для цих класів потрапляють у більшості випадків учні з яскраво вираженим інтересом до фізики.

Перша особливість полягає у необхідності під час виконання фізичного експерименту більш глибокого і повного, ніж звичайно, розгляду явищ, понять, законів і теорій, передбачених програмою. Це пов'язано з необхідністю задовольнити яскраво виражені інтереси учнів, бажання дійти до фізичної сутності виконуваного досліджу, розглянути його з різних точок зору, встановити межі його застосування.

Друга особливість полягає у необхідності дотримуватися науковості та логічної послідовності виконання експерименту та підборі методів його здійснення.

Третя особливість зводиться до того, що вчитель, який організовує експеримент з профільного предмета, повинен не тільки глибоко знати свій предмет, але володіти ним на сучасному рівні, розуміти тонкощі окремих складних питань і проблем, бути у курсі нових досліджень та публікацій, нарешті, вміти самостійно аналізувати ситуацію та запропонувати розв'язок проблеми, якщо експеримент не дає бажаних результатів.

Четверта особливість полягає у реалізації міжпредметних зв'язків під час проведення експерименту, якщо це можливо.

Головне, у чому повинен відрізнятися фізичний експеримент у класах фізико-математичного профілю, – це глибина трактування досліджуваних законів та явищ, виявлення їх фізичної сутності та встановлення межі застосування з урахуванням досягнень сучасної фізики.

Зазначимо, що згідно з діючими варіативними програмами фронтальні лабораторні роботи виконуються під час навчання фізики у будь-яких класах, особливо у класах фізико-математичного профілю, оскільки як вид навчально-пізнавальної діяльності вони сприяють розвитку і колективу, і особистості, формують відповідальність кожного перед колективом і колективу за долю кожного. Але у таких випадках, якщо це можливо, фронтальні лабораторні роботи повинні мати дослідницький характер, оскільки саме такий експеримент формує вміння мислити самостійно, здатність орієнтуватися у новій ситуації, активізує пізнавальну діяльність учнів, ознайомлює їх зі способами здобування знань.

Перелік фронтальних лабораторних робіт визначається програмою. Але вчителю дається право залежно від умов школи, рівня підготовки учнів певного класу, методики вивчення матеріалу, якої він дотримується, замінювати лабораторні роботи рівноцінними їм або більш ефективними.

Так, розглянемо таку фронтальну лабораторну роботу **«Визначення фокусної відстані збирної лінзи»**, яку корисно виконати на основі створеного нами комплексу для вивчення оптики.

Комплект для вивчення оптики (КВО) [2; 4] призначений для проведення фронтальних лабораторних робіт, демонстраційних дослідів з геометричної оптики відповідно до програми для шкіл (класів) з поглибленим вивченням фізики, гімназій та ліцеїв.

Він пропонується у класичному виконанні: реальні лінзи великого діаметра в оправках на підставках, що дозволяють збирати різні оптичні схеми і вивчати їхню дію на хід променів; замість свічки чи лампи розжарення вперше запропонований випромінювач на різнокольорових світлодіодах, що забезпечує найбільш повну імітацію об'єкта. Кожний із світлодіодів, розміщений у вершині «світлого квадрата», є самосвітним точковим джерелом світла, що визначає розміри об'єкта. Асиметрія об'єкта досягається за рахунок кольорових світлодіодів, розташованих у вершинах «квадрата».

У центрі «квадрата» розміщений світлодіод зеленого (червоного чи синього) світла, що володіє вузькою діафрагмою спрямованості. Світловий пучок під час проходження через щілинну діафрагму дає вузький світний слід, а високий ступінь монохроматичності випромінювання забезпечує необхідну точність вимірювання довжини світлової хвилі в зеленій ділянці спектра.

Мета роботи: сформувати в учнів основні поняття про лінзу, її різновиди та навчити визначати фокусні відстані збирної лінзи; розвиток активності, уважності та цілеспрямованості під час виконання поставлених завдань.

Обладнання: комплект «КВО».

Хід роботи

1. За допомогою збирної лінзи отримуємо чітке зображення світлого «квадрата» від комбінованого джерела.

2. Побудувати одне із зображень і виявити вплив різних параметрів на зображення.

3. Виміряти відстань від лінзи до екрана d та відстань від предмета до лінзи f .

4. Результати вимірювань записати у таблицю. Зробити розрахунки, одержані результати записати до таблиці.

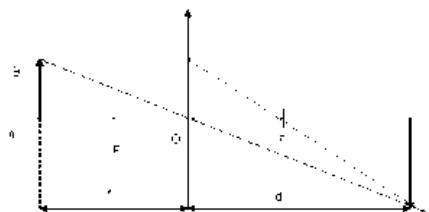

Рис. 1. Побудоване зображення при використанні збирної лінзи

Таблиця 1

Результати для лінзи 9-2

№ п/п	d, м	f, м	F, м	D, Дптр
1	0,19	0,31	0,10	10
2	0,17	0,443	0,11	9,09
3	0,15	0,567	0,11	9,09
Сер.	0,17	0,44	0,10	9,39

$$F = \frac{f \cdot d}{f + d} = \frac{0,19 \cdot 0,31}{0,19 + 0,31} = \frac{0,05}{0,50} = 0,10 \text{ (м)}; \quad D = \frac{1}{F} = \frac{1}{0,10} = 10 \text{ (Дптр)}$$

Визначення похибок:

$$E_s = \frac{\Delta d}{d} + \frac{\Delta f}{f} = \frac{0,005}{0,17} + \frac{0,005}{0,44} = 0,02 + 0,01 = 0,03 \cdot 100\% = 3\%;$$

$$\Delta F_s = F \cdot E = 0,03 \cdot 0,10 = 0,003 \text{ (м)}$$

$$F_s = (0,10 \pm 0,003) \text{ (м) при } E = 3\%$$

Такі ж дослідження виконати з іншою лінзою з комплекту КВО.

$$F = \frac{f \cdot d}{f + d} = \frac{0,22 \cdot 0,4}{0,22 + 0,4} = \frac{0,08}{0,62} = 0,12 \text{ (м)}; \quad D = \frac{1}{F} = \frac{1}{0,12} = 8,33 \text{ (Дптр)}$$

Визначення похибок:

$$E_s = \frac{\Delta d}{d} + \frac{\Delta f}{f} = \frac{0,005}{0,21} + \frac{0,005}{0,47} = 0,02 + 0,01 = 0,03 \cdot 100\% = 3\%;$$

$$\Delta E_s = F \cdot E = 0,03 \cdot 0,13 = 0,0039$$

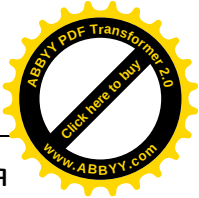
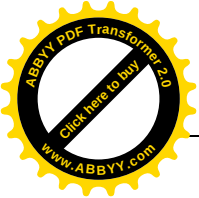
$$F_s = (0,13 \pm 0,0039) \text{ (м) при } E = 3\%$$

Таблиця 2

Результати для лінзи 9-1

№ п/п	d, м	f, м	F, м	D, Дптр
1	0,22	0,4	0,12	8,33
2	0,215	0,46	0,13	7,69
3	0,2	0,57	0,14	7,14
Сер.	0,21	0,47	0,13	7,72

Висновок, який роблять учні на завершення дослідницької лабораторної роботи, складається із сформульованих узагальнень того, що досліджували: ми отримали різні зображення предметів та експериментально визначили фокусну відстань збирної лінзи, яка має такі значення для лінзи 9-2: $F_s = (0,10 \pm 0,003) \text{ (м) при } E = 3\%$ та для лінзи 9-1 $F_s = (0,13 \pm 0,0039) \text{ (м) при } E = 3\%$.

Тільки глибоке усвідомлення мети експерименту, детальне вивчення методики проведення лабораторної роботи, з подальшою оцінкою результатів приведе до розуміння наукового експерименту з оптики як елемента пізнання. Саме тоді учні навчатися розуміти роль і пояснювати зміст наукових експериментів, які є основою всієї фізичної науки.

Таким чином, в умовах сучасного розвитку і подальшої розбудови фізичної освіти й удосконалення фронтальних лабораторних робіт з фізики, зокрема з оптики, привчають учнів до самостійної пошуково-творчої діяльності, розвивають ініціативу під час виконання різнорівневих завдань з оптики, враховуючи профільне навчання, активізують пізнавальну діяльність, а відтак повинні ширше використовуватись у практиці шкільного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

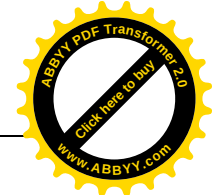
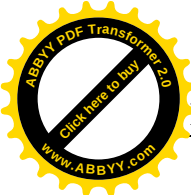
1. Бабаєва Н. А., Коробова І. В. Шкільний фізичний експеримент : метод. рек. для вчителів / Н. А. Бабаєва, І. В. Коробова. – Х. : Основа, 2006. – 192 с.
2. Величко С. П. Нове навчальне обладнання для спектральних досліджень : посіб. для студ. фіз.-мат. фак-тів пед. вищих навч. закл. – [2-е вид., перероб.] / С. П. Величко, Е. П. Сірик – Кіровоград : ТОВ «Імекс-ЛТД», 2006. – 202 с.
3. Величко С. П. Розвиток системи навчального експерименту та обладнання з фізики у середній школі / Величко С. П. – Кіровоград, 1998. – 302 с.
4. Величко С. П., Кузьменко О. С. Сучасні технології у фізичному експериментуванні з оптики : навч. посіб. для вчителів / С. П. Величко, О. С. Кузьменко – Кіровоград : ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2009. – 164 с.
5. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. / Власова О. І. – К. : Либідь, 2005. – 400 с.
6. Гончаренко С. У. Фізика : підруч. [для 9 кл. загальноосв. навч. закладів з поглиб. вивч. фізики та спеціаліз. шк.] / Гончаренко С. У. – К. : Освіта, 2006. – Ч. 1. – 320 с.
7. Коршак Є. В. Фізика, 9 кл. : підруч. [для загальноосвіт. навч. закл.] / Коршак Є. В., Ляшенко О. І., Савченко В. Ф. – [2-ге вид., перероб. та допов.] – К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 200 с.
8. Шарко В. Д. Сучасний урок: технологічний аспект : посіб. [для вчителів і студентів] / Шарко В. Д. – К., 2006. – 220 с.

РЕЗЮМЕ

О. С. Кузьменко. Усовершенствование фронтальных лабораторных работ по оптике в условиях профильного обучения.

В статье раскрыт вопрос об организации и усовершенствовании учебного физического эксперимента по оптике, в частности фронтальных лабораторных работ в условиях профильного обучения, так как лабораторная работа является одной из форм проведения учебных занятий по физике, которая традиционно направлена на формирование экспериментальных умений и навыков учащихся, их ознакомления с методологией физической науки.

Ключевые слова: лабораторные работы, профильное обучение, оптика, физика, эксперимент, фронтальные лабораторные работы, опыты, наблюдения.

SUMMARY

O. Kuzmenko. An improvement of frontal laboratory works is from optics in the conditions of type studies.

In the article questions open up about organization and perfection of educational physical experiment from an optics, in particular, frontal laboratory works in the conditions of type studies, so as laboratory work is one of forms of leadthrough of lessons from physics, which is traditionally directed on forming of experimental abilities and skills of students, acquaintance of them with methodology of physical science.

Key words: laboratory works, type studies, optician, physicist, experiment, frontal laboratory works, experiments, supervisions.

УДК 378.14:371.134.159.952.13–057.87

Л. С. Левченко

Сумський державний педагогічний університет
ім. А. С. Макаренка

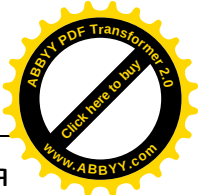
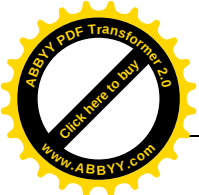
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ІНТЕРЕСУ В МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ – АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті розкрито основну функцію педагогічної освіти – формування професійно-педагогічного інтересу у майбутнього вчителя як актуальна проблема вищої педагогічної школи. Потребує розв'язання проблема діяльності вищої школи з таких питань, як рівень підготовки у ВНЗ, професійний рівень викладачів та студентів, наукових керівників.

Ключові слова: *реформування, педагогічна освіта, інтерес, формування, розвиток, творчість, діяльність, студент, педагог.*

Постановка проблеми. Освіта в Україні виходить на якісно новий рівень, що зумовлено змінами у суспільно-політичному житті, економічному розвитку. На сучасному етапі, коли загострюється проблема формування національної свідомості, перед вищою школою постають нові завдання. Ми намагаємося визначити ефективні форми і методи роботи з формування професійно-педагогічного інтересу в майбутнього вчителя.

Сучасні економічні і соціальні кризові труднощі, що відбуваються в суспільстві, спостерігаються і на освітянській ниві. Випускники середніх шкіл постають перед вибором «престижних» професій у «престижних» ВНЗ, до яких, на жаль, педагогічні ВНЗ останнім часом не віднесені, бо роль учителя сьогодні знецінюється. Ті випускники шкіл, які вже обрали педагогічну професію завдяки профорієнтаційній роботі батьків, учителів, власних інтересів, повинні не тільки закріпити цей вибір, але й перевести його у стійку потребу. Велику роль у вирішенні цього завдання повинні відіграти саме педагогічні ВНЗ з допомогою нетрадиційних засобів формування інтересу у студентів до професії вчителя.

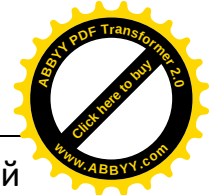
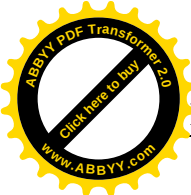
Під час реформування вищої педагогічної освіти повинні розроблятися нові форми і методи організації навчально-виховного процесу в педагогічних ВНЗ, поступово змінюватися плани і програми, які націлюють на відмову від перевантаженої інформативності, репродуктивності, посилюючи роль самостійного і творчого підходу у студентів до пізнавальної діяльності, ранньої педагогічної адаптації, до роботи у школі, моделювання педагогічних ситуацій у процесі навчання тощо.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі формування та розвитку цього інтересу у студентів педагогічних ВНЗ приділили велику увагу відомі педагоги і психологи (Е. О. Гришин, Т. К. Панкратов, П. А. Просецький, В. В. Сахаров та ін.). Вони зазначають, що значна кількість студентів не має достатньо стійких педагогічних інтересів або ж вони зовсім відсутні.

Що ж таке професійно-педагогічний інтерес? На наш погляд, поняття «інтерес», «професійно-педагогічний інтерес» виражається в соціально обумовленому, постійно активному, вибірково-пізнавальному творчому та емоційно позитивному ставленню майбутніх педагогів до певного виду своєї діяльності та професії вчителя в цілому, інтерес; що виконує збуджуючу функцію в діяльності майбутнього вчителя.

Необхідно відзначити, що цей інтерес має часто варіативний характер. Студенти педагогічних ВНЗ, що навчаються на факультетах з подвійною спеціальністю, віддають перевагу більше спеціальним профільним предметам і менше предметам виховного напрямку, що підсилюють «престижність» генерування інших педагогічних дисциплін. Сучасні економічні умови розвитку освіти в Україні, на жаль, не підвищують авторитет педагогічної професії. Той факт, що 25–30% випускників педінститутів не влаштовуються за професією, говорить сам за себе. Отже, ми вважаємо за потрібне формувати професійно-педагогічний інтерес у майбутнього вчителя як гостру педагогічну проблему, яку потрібно розв'язувати за допомогою неординарних, нових шляхів та засобів.

Навчальна діяльність студентів, як відомо, є важливою складовою частиною вузівської системи підготовки майбутнього спеціаліста-педагога у ВНЗ. Через зміст цієї діяльності здійснюється формування професійно-педагогічної спрямованості майбутнього вчителя, до компонентів якої входять його знання, уміння і навички, здібності та почуття, інтереси і потреби, ідеали, прагнення.

За своїм характером навчальна діяльність студента – це творчий процес. Знання, вміння і навички будуть основою для його пізнавальної активності в тому разі, якщо вони засвоюються та оволодіваються відповідно до цілей, високої переконаності в їх значущості, творчої інтерпретації, зрештою, інтересів студентів.

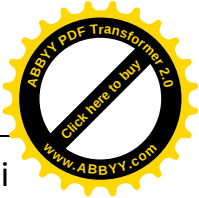
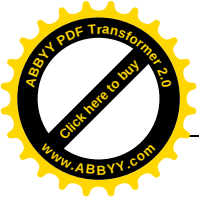
Мета статті – довести, що професійно-педагогічний інтерес як обов'язковий органічний феномен професійного становлення майбутнього вчителя є важливим механізмом в основі перетворень, які відбуваються в суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Практика сучасної школи зараз знаходиться дещо у відриві від педагогічної науки, а в деяких аспектах навіть суперечить їй. Робота деяких учителів-новаторів, практиків у школі, поява нетрадиційних за формою та змістом, диференціацією навчання освітніх закладів та багато іншого вносить деяку недовіру у студентів, спричиняє зниження інтересу до педагогічної науки, до її традиційних методів навчання і виховання, вносить дисонанс у відношення до неї, до її авторитету, до педагогічної професії в цілому.

Проблема формування професійно-педагогічного інтересу в майбутніх учителів досить широко висвітлена у наукових дослідженнях на різних вікових рівнях студентства – від профорієнтації старшокласників на педагогічні професії (Л. М. Ахмедзянова, Р. І. Хмелюк), формування професійного інтересу у першокурсників (В. С. Вікторов, С. К. Морозов) до формування цього інтересу у студентів-старшокурсників (Є. О. Гришин, В. Г. Максимов, Т. Г. Якушова та ін.). Дослідження Є. О. Гришина, Н. В. Кузьміної, М. Д. Левитова, І. О. Просецького, В. В. Сахарова) спрямовані в основному на виявлення типів інтересу як мотиву вибору професії.

Поняття «інтерес» походить від латинського слова «interest», що має значення важливо. Інтерес у психології – це ставлення особистості до чогось, безпосередньо для неї цінного, привабливого, цікавого. Зміст і характер інтересу людини пов'язані як з будовою, динамікою її мотивів та потребою, так і характером тих культурних форм і засобів предметного засвоєння дійсності, якими вона володіє.

Спочатку інтереси людини можуть бути безпосередні, невимушені, ситуативно-епізодичні (у цей момент), які згодом переходять у свідомі, стійкі. У міру розкриття предмета пізнання інтерес може перерости у потребу в ньому.

Розглядаючи природу інтересів, доцільно відзначити, що педагоги і психологи, соціологи і філософи використовують поняття «інтерес» у різному розумінні, виділяючи в ньому певну вагому особливість.

Здійснивши аналіз різних тлумачень поняття «інтерес», ми спостерігаємо у них дві головні лінії. В одній переважає розуміння інтересу як спрямованості свідомості людини. Представники другої точки зору розглядають інтерес як вибіркове ставлення особистості до визначеного предмета (об'єкта), що відображені у свідомості. Ми дотримуємося останньої точки зору, що характеризує інтерес як ставлення особистості до предмета чи діяльності.

Від рівня ставлення людини до об'єкта чи явища діяльності, від рівня його результативності залежатиме ступінь активності та стійкості інтересів. Це положення притаманне будь-якому виду інтересу, особливо професійно-педагогічному. За рівнем ставлення студента педагогічного ВНЗ до навчального процесу, до окремих його компонентів або ж до всієї професії в цілому ми можемо судити про рівень його професійно-педагогічного інтересу.

Висновки. Вирішальну роль у цьому процесі все ж таки відіграє педагог. Провідний педагог у ВНЗ повинен знати й застосовувати такі форми, засоби та прийоми формування інтересу у студентів до майбутньої професії, які б забезпечили не тільки задоволення самим процесом передачі знань, а й сформували б цілу систему стійкого, позитивного їх ставлення до предмета вчення.

Тим самим педагог закладе творчий «заряд» у навчально-пізнавальну та виховну діяльність студентів.

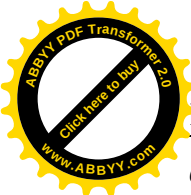
ЛІТЕРАТУРА

1. Герасіна Л. М. Оновлення сучасної вищої школи в контексті глобальних проблем освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора соціологічних наук / Л. М. Герасіна. – Х., 1999. – 33 с.
2. Гондол В. П. Вища школа України на порозі ХХ століття / В. П. Гондол // Рідна школа. – 1993. – № 5. – С. 63–67.

РЕЗЮМЕ

Л. С. Левченко. Формирование профессионально-педагогического интереса у будущего учителя – актуальная проблема высшей школы.

В статье раскрыта основная функция педагогического образования – формирование профессионально-педагогического интереса у будущего учителя как актуальная проблема высшей педагогической школы. Требуется решения проблема

деятельности высшей школы по таким вопросам, как уровень вузовской подготовки, профессиональный уровень преподавателей и студентов, научных руководителей.

Ключевые слова: реформирование, педагогическое образование, интерес, формирование, развитие, творчество, деятельность, студент, педагог.

SUMMARY

L. Levchenko. The formation of professional and pedagogic interest of future teacher – the actual problem of high school.

The main function of teacher education is the formation of professional-pedagogical interest of a future teacher. This is an urgent problem of higher educational school. The problem of the higher school activity concerning the questions of the level of University training, professional of lecturers students and scientific supervisors should be solved.

Key words: reforming, teacher education, interest, formation, development, creativity, activity, student, teacher.

УДК 37.005.584.1

Л. В. Ніколаєва

Сумський державний педагогічний університет
ім. А. С. Макаренка

ОСВІТНІЙ МОНІТОРИНГ: СУТНІСТЬ, ЗМІСТ, ФУНКЦІЇ ТА ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ

У статті з'ясовується сутність понять «моніторинг», «освітній моніторинг», «педагогічний моніторинг», «якість освіти»; визначаються функції освітнього моніторингу та етапи його проведення. Наголошується на доцільності запровадження Національного моніторингу якості вищої освіти і проведенні локальних моніторингів у кожному навчальному закладі.

Ключові слова: моніторинг, освітній моніторинг, педагогічний моніторинг, якість освіти.

Постановка проблеми. Важливою ознакою сучасності є накопичення людством величезної кількості знань, що стало причиною швидкого розвитку технічних, інформаційних, комунікаційних та інших технологій. І перед звичайною людиною XXI століття постали певні проблеми проживання у світі, що постійно змінюється, оновлюється. Однією з функцій сучасної освіти є самореалізація особистості, здатної до самоосвіти протягом усього життя та творчого використання засвоєних знань. Для виявлення ефективності й якості сучасної освіти в більшості розвинених країн світу запроваджені моніторингові дослідження. Україна, взявши курс на інтеграцію в європейський освітній простір, запровадила цілий ряд змін в освіті для оновлення змісту, підвищення її рівня. У Національній доктрині розвитку освіти наголошується на необхідності введення моніторингових досліджень якості освіти, які будуть забезпечуватися державою [1].